

ชุดการสอน นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ระบายอัญมณีศรีทำใหม่

สาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์)

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

นางพัชรี เกษมกุลดิถ

โรงเรียนเทศบาลวัดไผ่ล้อม

สังกัดกองการศึกษา เทศบาลตำบลทำใหม่

อำเภอทำใหม่ จังหวัดจันทบุรี

ชุดการสอน นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ระบายอัญมณีศรีทำใหม่

สาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์)

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

นางพัชรี เกษมกุลดิถก

โรงเรียนเทศบาลวัดไผ่ล้อม

สังกัดกองการศึกษา เทศบาลตำบลทำใหม่

อำเภอทำใหม่ จังหวัดจันทบุรี

ชุดการสอน นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ระบายอัญมณีศรีทำใหม่

สาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์)

 ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

นางพัชรี เกษมกุลดิถก

โรงเรียนเทศบาลวัดไผ่ล้อม

สังกัดกองการศึกษา เทศบาลตำบลทำใหม่

อำเภอทำใหม่ จังหวัดจันทบุรี

ชุดการสอน นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ระบายอัญมณีศรีทำไหม

สาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์)

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

นางพัชรี เกษมกุลดิถ

โรงเรียนเทศบาลวัดไผ่ล้อม

สังกัดกองการศึกษา เทศบาลตำบลทำไหม

อำเภอทำไหม จังหวัดจันทบุรี

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	(ก)
คำนิยม	(ข)
สารบัญ	(ง)
สารบัญภาพ	(ฉ)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความนำ	1
คำชี้แจง	1
คำอธิบายรายวิชา	1
มาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 2	2
ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้	3
การจัดการเรียนรู้	4
การเรียนรู้	4
การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้	5
เอกสารอ้างอิง	7
บทที่ 2 นาฏศิลป์ไทย	8
ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	8
จุดประสงค์การเรียนรู้	8
สาระการเรียนรู้	8
ความหมายและความเป็นมาของนาฏศิลป์	9
ความสำคัญของนาฏศิลป์	12
ความมุ่งหมายในการเรียนนาฏศิลป์	13
ประโยชน์ของการเรียนนาฏศิลป์	13
ประเภทนาฏศิลป์ไทย	14
การแสดงโจน	15
การแสดงละคร	23
การแสดงระบำ รำ ฟ้อน	37

การละเล่นพื้นเมือง	45
เอกสารอ้างอิง	50

จ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
แบบทดสอบ	51
เฉลยแบบทดสอบ	53
บทที่ 3 นาฏยศัพท์และภาษาท่ารำนานาฏศิลป์	54
ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	54
จุดประสงค์การเรียนรู้	54
สาระการเรียนรู้	54
นาฏยศัพท์	54
ความหมายของนาฏยศัพท์	54
ประเภทของนาฏยศัพท์	55
นาฏยศัพท์เบื้องต้นที่ใช้ในการฝึกหัดรำ	56
ภาษาท่ารำนานาฏศิลป์	81
เอกสารอ้างอิง	88
แบบทดสอบ	89
เฉลยแบบทดสอบ	92
บทที่ 4 นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ชุดระบำอัญมณีศรีทำใหม่	93
ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	93
จุดประสงค์การเรียนรู้	93
สาระการเรียนรู้	93
ประวัติความเป็นมา	93
เครื่องดนตรีประกอบการแสดง	96
บทร้องระบำอัญมณีศรีทำใหม่	97
การแต่งกาย	99
อุปกรณ์ประกอบการแสดง	101
อธิบายท่าร่ำระบำอัญมณีศรีทำใหม่	102
เอกสารอ้างอิง	
แบบทดสอบ	168
เฉลยแบบทดสอบ	170

สารบัญภาพ

ลำดับภาพ/ชื่อภาพ	หน้า	
ภาพที่ 1	เทวรูปปางนาฏราช	11
ภาพที่ 2.1	โขนกลางแปลง	17
ภาพที่ 2.2	โขนนั่งราว	18
ภาพที่ 2.3	โขนหน้าจอ	19
ภาพที่ 2.4	โขนโรงใน	20
ภาพที่ 2.5	โขนฉาก	21
ภาพที่ 2.6	ละครชาตรี เรื่องพระสุธน – มโนราห์	25
ภาพที่ 2.7	ละครนอก เรื่องมณีพิชัย	26
ภาพที่ 2.8	ละครใน เรื่องอิเหนา	27
ภาพที่ 2.9	ละครพันทาง เรื่องพญาผานอง	29
ภาพที่ 2.10	ละครดึกดำบรรพ์ เรื่องคาวี	30
ภาพที่ 2.11	ละครเสภา เรื่องขุนช้างขุนแผน	31
ภาพที่ 2.12	ละครร้อง เรื่องสาวเครือฟ้า	33
ภาพที่ 2.13	ละครพูด เรื่องปล่อยแก่	34
ภาพที่ 2.14	ละครสังคีต เรื่องวิเวกพระสมุทร	35
ภาพที่ 2.15	ระบำเทพบันเทิง	38
ภาพที่ 2.16	ระบำย่องหงิด	39
ภาพที่ 2.17	ระบำมฤคระเริง	40
ภาพที่ 2.18	ระบำศรีขยสิงห์	40
ภาพที่ 2.19	ระบำชาวนา	41
ภาพที่ 2.20	รำฉุยฉายพราหมณ์	42
ภาพที่ 2.21	รามสูร- เมขลา	43
ภาพที่ 2.22	การต่อสู้ด้วยอาวุธพลอง- ไม้สั้น	43
ภาพที่ 2.23	ระบำร้อนแระ	44
ภาพที่ 2.24	ฟ้อนสาวไหม	44
ภาพที่ 2.25	ฟ้อนเล็บ	46

สารบัญภาพ(ต่อ)

ลำดับภาพ/ชื่อภาพ	หน้า	
ภาพที่ 2.26	ระบำชาวนา	46
ภาพที่ 2.27	เซิ้งสวิง	47
ภาพที่ 2.28	รองเง็ง	47
ภาพที่ 3.1	ภาพแสดงทำนาภูยศัพท์มือจิบในลักษณะต่างๆ	56
ภาพที่ 3.2	จิบหงาย	57
ภาพที่ 3.3	จิบคว่ำ	58
ภาพที่ 3.4	จิบปรกหน้า	59
ภาพที่ 3.5	จิบปรกข้าง	60
ภาพที่ 3.6	จิบส่งหลัง	61
ภาพที่ 3.7	จิบล่อแก้ว	62
ภาพที่ 3.8	จิบชายพก	63
ภาพที่ 3.9	ภาพแสดงทำนาภูยศัพท์มือตั้งวงในลักษณะต่างๆ	64
ภาพที่ 3.10	วงบน	65
ภาพที่ 3.11	วงกลาง	66
ภาพที่ 3.12	วงล่าง	67
ภาพที่ 3.13	วงหน้า	68
ภาพที่ 3.14	วงบัวบาน	69
ภาพที่ 3.15	คล้ายมือ	70
ภาพที่ 3.16	ม้วนมือ	71
ภาพที่ 3.17	ประเท้า	72
ภาพที่ 3.18	ยกเท้า	73
ภาพที่ 3.19	จรดปลายเท้า	74
ภาพที่ 3.20	วางสันเท้า	75
ภาพที่ 3.21	กระทุ้งเท้า	76
ภาพที่ 3.22	กระดกเท้า	77
ภาพที่ 3.23	ก้ำวหน้า	78
ภาพที่ 3.24	ก้ำวข้าง	79
ภาพที่ 3.25	เอียงศีรษะ	80

ภาพที่ 3.26 ทำรัก 81

ช

สารบัญภาพ(ต่อ)

ลำดับภาพ/ชื่อภาพ	หน้า
ภาพที่ 3.27 ทำยิ้ม	82
ภาพที่ 3.28 ทำอาย	82
ภาพที่ 3.29 ทำโศกเศร้า – ทูกข์ร้อน	83
ภาพที่ 3.30 ทำเชื่อเชิญ - รองรับ – ขอ	83
ภาพที่ 3.31 ทำเป็นใหญ่	84
ภาพที่ 3.32 ทำสวยงาม	84
ภาพที่ 3.33 ทำสุขสำราญ – สนุกสนาน	85
ภาพที่ 3.34 ทำไว้มือ – ทำน	85
ภาพที่ 3.35 ทำชี้ที่นั่น	86
ภาพที่ 3.36 ทำชี้ที่โน่น	86
ภาพที่ 3.37 ทำโกรธ	87
ภาพที่ 4.1 การเปรียบเทียบท่าร่ากับท่าทางในการทำพลอย	88
ภาพที่ 4.2 วงปีพาทย์เครื่องห้า	89
ภาพที่ 4.3 การแต่งกายแบบชาวบ้านชาย-หญิง	93
ภาพที่ 4.4 การแต่งกายผู้แสดงอัญมณี	94
ภาพที่ 4.5 อุปกรณ์ประกอบการแสดง	95
ภาพที่ 4.6 – 4.79 ทำร่าระบำอัญมณีศรีทำใหม่	96

คำนำ

การแสดงนาฏศิลป์ไทย เป็นศิลปะการแสดงอันทรงคุณค่าและมีเอกลักษณ์เป็นที่ภาคภูมิใจของคนไทยทั้งชาติ แต่กำลังจะลบลือนหายไปจากความทรงจำของคนไทย จึงเป็นเรื่องที่คนไทยทุกคนควรตระหนัก เพราะปัญหาเสื่อมถอยมิใช่เป็นเรื่องของการแสดงนาฏศิลป์ไทยเท่านั้น แต่รวมถึงสำนึกในความเป็นชาติ ความมีเอกราชและมีผลถึงความมั่นคงของชาติอีกด้วย

การแก้ปัญหาดังกล่าวแม้จะยากลำบาก แต่เป็นสิ่งที่สำคัญที่จะต้องทำเร่งด่วนด้วยการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมของชาติ โดยใช้กระบวนการทางการศึกษาร่วมสร้างความตระหนัก ให้ความรู้ ความสนใจ และประสบการณ์อย่างต่อเนื่องแก่เยาวชน จะส่งผลให้การสืบทอดศิลปวัฒนธรรมเป็นไปอย่างต่อเนื่อง การจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการแสดงนาฏศิลป์ไทย เป็นวิถีทางหนึ่ง ที่จะช่วยฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมของชาติ ให้กลับมาเป็นที่สนใจอีกครั้ง

การจัดทำชุดการสอน นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ระบายอัญมณีศรีท่าใหม่ สารการเรียนรู้ศิลปะ (สารระนาฏศิลป์) ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อใช้เป็นคู่มือในการเรียนรู้เกี่ยวกับนาฏศิลป์ไทยของนักเรียน และเป็นการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการขาดหนังสือหรือเอกสาร ที่นักเรียนต้องใช้ในการศึกษาค้นคว้า และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และเจตนารมณ์ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ประกอบด้วยสารการเรียนรู้ที่สำคัญคือ ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับนาฏศิลป์ไทย นาฏยศัพท์และภาษาท่ารำนานาฏศิลป์ที่นำมาใช้ในการแสดงนาฏศิลป์ไทย องค์ประกอบและการปฏิบัติทำรำนานาฏศิลป์ไทยชุดต่างๆ โดยนำเสนอทั้งส่วนที่เป็นองค์ความรู้ ทักษะที่เกิดจากกระบวนการ หรือขั้นตอนการฝึกปฏิบัติและคุณลักษณะที่พึงปรารถนา

การจัดทำชุดการสอน นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ระบายอัญมณีศรีท่าใหม่ สารการเรียนรู้ศิลปะ (สารระนาฏศิลป์) ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ฉบับนี้ได้รับความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก คุณครู ดร.วิวัฒน์ เพชรศรี ครูเชี่ยวชาญโรงเรียนสฤติเดช จังหวัดจันทบุรี และคุณครูหม่อมหลวงวิสุทธิพงษ์ วิไลวงศ์ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนเบญจมานูสรณ์ จังหวัดจันทบุรี ตลอดจนฝ่ายบริหารคณะครูโรงเรียนเทศบาลวัดไผ่ล้อม ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้กรุณาแนะนำ ชี้แนะ ปรับปรุงแก้ไขจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี จึงขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ ขอขอบคุณท่านเจ้าของหนังสือ ตำรา หรือเอกสารที่ได้นำมาอ้างอิงทุกท่าน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เอกสารชุดการสอน นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ระบายอัญมณีศรีท่าใหม่ สารการเรียนรู้ศิลปะ(สารระนาฏศิลป์) ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ฉบับนี้จะอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของนักเรียน และอำนวยความสะดวกให้แก่ท่านผู้อ่านบ้างไม่มากก็น้อย หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับคำแนะนำด้วยความเต็มใจ

คำนิยม

เอกสารชุดการสอน นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ระบายอัญมณีศรีท่าใหม่ สาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นับว่าเป็นเอกสารที่มีความเหมาะสมกับ วุฒิภาวะของผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง มีเนื้อหาสาระ ภาพประกอบชัดเจน สวยงาม ผู้เรียนและผู้สนใจ สามารถศึกษาค้นคว้าทำความเข้าใจและปฏิบัติตามได้ อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมศิลปะการแสดง ของไทย ให้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ส่งผลให้การสืบทอดศิลปวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์ ของชาติเป็นไปอย่างต่อเนื่องในนามของโรงเรียนเทศบาลวัดไผ่ล้อม อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ขอชื่นชมในความสามารถความเพียรพยายามและความตั้งใจจริงของคุณครูพัชรี เกษมกุลคิลก ที่ได้ จัดทำชุดการสอนนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ระบายอัญมณีศรีท่าใหม่ สาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ขึ้น ส่งผลให้งานวิชาการของโรงเรียน พัฒนาต่อไป

(นายปัญญา ศิริคง)

ผู้อำนวยการ โรงเรียนเทศบาลวัดไผ่ล้อม

คำนิยม

เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2545 หมวด 4 ว่าด้วยแนวทางการจัดการศึกษา กำหนดว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ในการจัดสาระการเรียนรู้และกิจกรรมต้องสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน โดยเน้นความสำคัญของความรู้ด้านวิชาการ ด้านศิลปวัฒนธรรมและทักษะการประกอบอาชีพ

การที่คุณครูพัชรี เกษมกุลดิลก ได้ใช้ความรู้ ความสามารถ มีความวิริยะอุตสาหะ พุ่มเท กำลังความคิด กำลังใจ ในการจัดทำชุดการสอนนาฏศิลป์สร้างสรรค์ ระบายอัญมณีศรีทำใหม่ สาระการเรียนรู้ศิลปะ (สาระนาฏศิลป์) ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จึงนับว่าเป็นประโยชน์ยิ่ง สำหรับการเรียนรู้ของผู้เรียน และครูผู้สอนนาฏศิลป์ท่านอื่นๆ ตลอดจนเป็นความก้าวหน้าทางวิชาการในวงวิชาชีพอีกด้วย

(นายปิยะรัตน์ บำรุงสุข)

ผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนวัดบุญญาวาสวิหาร

ระบําอัญมณีศรีท่าใหม่

ประวัติความเป็นมา

ระบําอัญมณีศรีท่าใหม่ เป็นผลงานนาฏศิลป์สร้างสรรค์ของโรงเรียนเทศบาลวัดไผ่ล้อม ตำบลยายร้า อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ที่นางพัชรี เกษมกุลดิถก ครูโรงเรียนเทศบาลวัดไผ่ล้อม ได้สร้างสรรค์ขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการสืบสาน เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น อันนําภาคภูมิใจของอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรีในรูปแบบของการแสดงนาฏศิลป์ไทย

ระบําอัญมณีศรีท่าใหม่เกิดจากแรงบันดาลใจในความรัก ความภาคภูมิใจที่มีต่อ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรีอันเป็นแผ่นดินถิ่นอาศัย และต้องการเผยแพร่ความงดงาม ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติของอำเภอท่าใหม่ โดยเฉพาะความประทับใจในความงามของ อัญมณีชนิดต่างๆ ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีอยู่มากมายในอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ตามคำขวัญ ประจำจังหวัดที่ว่า “ น้ำตกสี่เลื้อย เมืองผลไม้ พริกไทยพันธุ์ดี อัญมณีมากเหลือ เลือจันทบุรี” จากแรงบันดาลใจดังกล่าวผสมรวมกับจินตนาการของผู้ประดิษฐ์ ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ ระบําอัญมณีศรีท่าใหม่ขึ้น ในรูปแบบของการแสดงนาฏศิลป์ไทยที่น่าเสนอให้เห็นถึงความงามของอัญมณีชนิดต่างๆ ที่งดงามทรงคุณค่าอันเป็นความภาคภูมิใจยิ่งของชาวอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี

โอกาสที่ใช้ในการแสดง

ระบําอัญมณีศรีท่าใหม่นี้ นำออกแสดงเผยแพร่ครั้งแรกในงานประเพณีสงกรานต์ต์ ของตำบลท่าใหม่ เมื่อปีพ.ศ. 2550 จากนั้นได้นำมาปรับปรุงให้มีความเหมาะสมสวยงามและถูกต้องตามหลักการแสดงนาฏศิลป์ไทยยิ่งขึ้น โดยนำออกแสดงในงานนักขัตฤกษ์ต่างๆ งานพิธีการอันเป็นมงคล หรืองานรื่นเริงทั่วไป เช่น งานเทศกาลเถลิงศกเฉลิมพระชนมพรรษาฯ 12 สิงหาคมราชินี งานเทศกาลวันผลไม้เมืองจันทฯ งานพระราชทานเพลิงศพอดีตเจ้าอาวาสวัดไผ่ล้อม งานชุมชนสัมพันธ์ของเทศบาลตำบลท่าใหม่ และงานวันอัญมณีและของดีเมืองจันทฯ เป็นต้น

รูปแบบของการแสดง

รูปแบบการแสดงของระบําอัญมณีศรีท่าใหม่ ในช่วงแรกจะเริ่มด้วยผู้แสดงกลุ่มชาวบ้านชาย – หญิง ออกมารำนำเข้าสู่การแสดงตามบทร้องที่กล่าวถึง ความอุดมสมบูรณ์ของอัญมณีที่มีอยู่มากมายในอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ต่อด้วยแสดงท่ารำท่าทางขั้นตอนในการทำพลอย จากนั้น

ผู้แสดงประจำอัญมณีทั้ง 5 ชนิดก็จะออกมาแสดงท่ารำตามลำดับจนจบการแสดง ใช้เวลาในการแสดงประมาณ 8 - 10 นาที

ลีลาท่ารำ

ลีลาท่ารำที่ใช้ในการแสดงระบำอัญมณีศรีท่าใหม่แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. ลีลาท่ารำที่แสดงขึ้นตอนในการท่าพลอยของกลุ่มชาวบ้าน โดยนำท่าทางในการท่าพลอยในแต่ละขึ้นตอนมาปรับแต่งให้มีลีลาท่าทางสวยงามแบบนาฏศิลป์ไทยโดยเริ่มจาก การขุดพลอย ร่อนพลอย ล้างพลอย โคนพลอยและเจียรนัยพลอยในท่วงทำนองและจังหวะที่รูกเร้าสนุกสนาน
2. ลีลาท่ารำของผู้แสดงประจำอัญมณีทั้ง 5 ชนิด เป็นการแสดงการรำรำประกอบบทร้องที่ประพันธ์ขึ้นใหม่โดยนำทำนกฤษศัพท์ ภาษาท่ารำทางนาฏศิลป์และท่ารำแม่ท่าจากรำแม่บทใหญ่มาใช้ โดยคำนึงถึงความถูกต้องสวยงามและเหมาะสมกับความรู้ความสามารถของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ดนตรีและเพลงร้อง

ดนตรีและเพลงร้องที่ใช้ประกอบในการรำนั้น จะใช้วงปี่พาทย์บรรเลงประกอบการแสดง เนื้อร้องเป็นบทประพันธ์ที่แต่งขึ้นใหม่โดยได้รับความอนุเคราะห์จาก ม.ล.วิสุทธิพงษ์ วิไลวงศ์ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนเบญจมานูสรณ์ จังหวัดจันทบุรี ประพันธ์ขึ้นใหม่และมอบให้ใช้ประกอบการแสดง ซึ่งความหมายของเนื้อร้องนั้นกล่าวถึงความงามของอัญมณีทั้ง 5 ชนิดที่มีอยู่มากมายในจังหวัดจันทบุรี จนเป็นที่รู้จักและยอมรับกันโดยทั่วไป ซึ่งได้แก่ ทับทิมอัญมณีสีแดง เขียวส่องอัญมณีสีเขียว บุษราคัมอัญมณีสีเหลือง ไพฑูริย์อัญมณีสีน้ำเงิน และสตาร์อัญมณีสีดำ รวมถึงความเป็นสิริมงคลของอัญมณีที่มีต่อผู้สวมใส่ ในช่วงแรกของการแสดงจะเป็นการขับร้องในทำนองเกริ่นนำประกอบการรำของผู้แสดงที่สมมติเป็นกลุ่มชาวบ้านอำเภอท่าใหม่ ออกมารำรำแสดงท่าทางและขึ้นตอนในการขุดพลอยในทำนองเพลงดวงพระธาตุชั้นเดียว จากนั้นจะต่อด้วยเพลงที่ใช้ประกอบการรำของผู้แสดงประจำอัญมณีทั้ง 5 ชนิด เริ่มด้วยเพลงพยายาม เพลงขอมสุวรรณ เพลงน่านเจ้า เพลงลานนา1 เพลงสิบสองจุไท และจบด้วยเพลงท้ายรัวระบำ นพรัตน์ โดยเพลงที่เลือกใช้ประกอบการแสดงนี้ล้วนแต่เป็นเพลงไทยเดิมที่มีมาแต่โบราณ เป็นเพลงที่มีท่วงทำนองง่าย ๆ เหมาะสมกับวุฒิภาวะของผู้เรียนในช่วงชั้นที่ 2 โดยนำเข้าไปใช้ในหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระศิลปะ (ดนตรี- นาฏศิลป์) โดยได้รับความอนุเคราะห์จาก คุณศักดิ์ชัย ลัดดาอ่อน นักวิชาการวัฒนธรรม 8 หัวหน้ากลุ่มงานดุริยางค์ไทย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ได้ให้คำแนะนำและบรรจุมusicประกอบการแสดง

เครื่องดนตรีประกอบการแสดง

ในช่วงปีพ.ศ. ๒๕๐๐-๒๕๐๙ เครื่องดนตรีประกอบการแสดง ซึ่งประกอบด้วยเครื่องดนตรี ดังนี้
ระนาดเอก ฆ้องวงใหญ่ ตะโพน กลองทัด ฉิ่ง และปี่ใน

บทร้องระบำอัญมณีศรีท่าใหม่

ม.ล.วิสุทธิพงษ์ วิไลวงศ์

ประพันธ์บทร้อง

นายศักดิ์ชัย ลัดดาอ่อน

บรรจุมusic

ดนตรีบรรเลงเพลงรัวดีคำบรรพ์

ร้องเกริ่นนำ

จันทร์แค้นทองผ่องอำไพ
อุดมทรัพย์สิ้นจากพื้นปฐพี

ถิ่นอำเภอท่าใหม่เรื่องศักดิ์ศรี
อัญมณีดาบดาคราเมือง

ทำนองเพลงดวงพระธาตุชั้นเดียว (กลุ่มชาวบ้านแสดงท่าชุดพลอย)

จากนั้นผู้แสดงประจำอัญมณีสีต่างๆออกมาแสดงท่ารำตามลำดับ

ร้องเพลงพยายาม

มณีวาฬพราวแสงแดงเจดีย์
ประดับกายคุ้มกันปวงเภทภัย

ทับทิมจันทน์งามดแสนสดใส
เลื่องลือไกลงามประเทืองเรืองรุจา

ร้องเพลงขอมสุวรรณ

แสงเขียวเขียวเขียวต้องงามละมุน
เป็นสินทรัพย์ประจำถิ่นบูรพา

อนันต์คุณค่าล้ำเลิศวิภูษา
เสริมศักดิ์บาบามีทวิดล

ร้องเพลงน่านเจ้า

บุษราคัมอร่ามเหลืองเรืองรุจี
ชนมพรรษายั่งยืนชื่นกมล

มีงมณีดลพิพัฒน์สวัสดิ์ผล
ช่างน่ายลระวาวงามกำจาย

ร้องเพลงลานนา 1

พลอยไพไลสินน้ำเงินจำเรณูศรี
ผู้ประดับสรวยสุขทุกข์โศกคลาย

ผ่องประกายพราวแพรวเววมณีฉาย
ผ่องศรัทธามารร้ายมลายพลัน

ร้องเพลงลิบสองจุไท

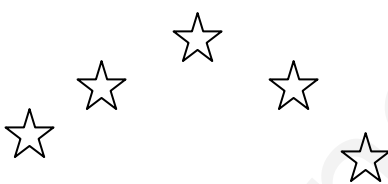
อัญมณีสีคำขำเข้มคม
เสริมราศีเรืองเดชาทูกวารวัน

งามสวยสมชื่อสตาร์เลิศเจดีย์
เจิดจรัสพลอยเมืองจันทน์อนันต์คุณ

ทำนองเพลงท้ายรั้วนพรัตน์

ในส่วนของการแปรแถวนั้นได้นำรูปแบบการแปรแถวในแบบง่ายๆ ที่นิยมใช้กันมาใช้ในการแสดง ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ อาทิ เช่น จำนวนของผู้แสดง พื้นที่ในการแสดง และความพร้อมของผู้แสดง ซึ่งรูปแบบของการแปรแถวที่ปรากฏในการแสดงระบำอัญมณีศรีท่าใหม่ ได้แก่

แถวปากพนัง

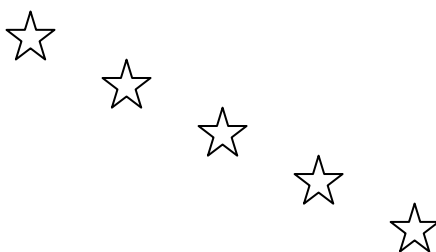
หน้าเวที

แถวหน้ากระดาน

หน้าเวที

แถวเฉียงเดียว

หน้าเวที

การแต่งกาย

การแต่งกายในการแสดงมี 2 รูปแบบ คือ

1. แบบของชาวบ้านชาย – หญิง

ชาวบ้านชาย

สวมเสื้อคอกลมแขนสั้น นุ่งกางเกงขาสามส่วน
มีผ้าคาดเอว และผ้าโพกศีรษะ

ชาวบ้านหญิง

นุ่งผ้าซิ่นยาวครึ่งแข้ง สวมเสื้อคอตั้งแขน
กระบอก คาดเข็มขัดทับปล่อยชายเสื้อ
ออกไว้ด้านนอก สวมเครื่องประดับ
สร้อยคอ ต่างหู เข็มประดับด้วยดอกไม้

2. แบบของผู้แสดงประจำอำเภอมณีทั้ง 5 ชนิด

เจิวส่อง

ทับทิม

บุษราคัม

ไพลิน

สตาร์

ประกอบด้วย ห่มสไบเฉียง นุ่งผ้าจีบหน้านาง สวมเครื่องประดับต่างๆ ได้แก่ สร้อยคอ ต่างหู กำไลข้อมือ สร้อยสังวาล เข็มขัด เก้าผมมวยสูง ประดับผมด้วยเกี้ยวและจอนหูแต่งกายตามสีของอัญมณี

ภาพที่ 4.4 การแต่งกายของผู้แสดงอัญมณีชนิดต่างๆ

อุปกรณ์ประกอบการแสดง

1. ตะแกรงไม้ทรงกลมขนาดกลาง
2. อัญมณีประดิษฐ์ตกแต่งอย่างสวยงาม
3. เสียมขนาดเล็ก